

Thiết kế và sử dụng Infographic trong dạy học Chủ đề 6 chương trình Lịch sử lớp 10 (Sách giáo khoa bộ Cánh diều)

Nguyễn Thị Hòa, Nguyễn Phương Gân, Đỗ Ngọc Hà*

*Khoa Lịch sử, Trường ĐH Sư phạm - ĐH Thái Nguyên

Received: 10/6/2024; Accepted: 20/6/2024; Published: 30/6/2024

Abstract: Utilizing infographics in history teaching to visualize information and content into intuitive diagrams and images, contributes to sparking students' interest in the subject, thereby enhancing the quality of education and contributing to the development of students' character. With the aim of improving the quality of history teaching in general schools, supporting teachers, the research group clarifies the basic issues of infographics, design and use of infographics in general and in history teaching in particular. On that basis, the research group applies it to topic 6 "Some civilizations in Vietnam (before 1858)" in the 10th grade History textbook (Kite textbook). The research results can help teachers effectively design and use infographics for lessons in this topic as well as apply them to other lessons/topics.

Keywords: Infographic, teaching history, history of 10th-grade, high school

1. Đặt vấn đề

Infographic là đồ họa thông tin dùng trong dạy học để chuyển các kiến thức, dữ liệu thành các dạng hình ảnh, sơ đồ, đồ thị và sử dụng các cụm từ ngắn gọn, súc tích giúp học sinh (HS) dễ nắm bắt, ghi nhớ nội dung và tạo hứng thú học tập. Việc nghiên cứu và thực tế sử dụng infographic trong dạy học nói chung và trong dạy học lịch sử (DHLS) nói riêng không quá mới lạ, bởi đã có những nghiên cứu trong và ngoài nước về vấn đề này, đề cập tới khái niệm, đặc điểm của infographic và vận dụng nó trong dạy học một số môn học. Đối với DHLS, một vài tác giả nghiên cứu sử dụng infographic trong giảng dạy một số bài học ở chương trình phổ thông 2006 [1-2], tuy nhiên số lượng hạn chế và chưa có công trình ứng dụng vào chương trình phổ thông 2018. Năm 2024, việc thay sách giáo khoa theo chương trình phổ thông 2018 ở các cấp học hoàn thành. Bối cảnh đó cùng với thay đổi trong thời đại công nghệ số 4.0 đòi hỏi giáo viên (GV) ngày càng phải tích cực đổi mới phương pháp dạy học, tìm tòi và vận dụng các công cụ, phương tiện hỗ trợ dạy học tiến bộ, ứng dụng công nghệ thông tin. Hơn nữa, thực tiễn việc vận dụng công nghệ, công cụ và phương tiện hiện đại trong DHLS nói chung và DHLS ở bậc trung học phổ thông (THPT) nói riêng còn những khó khăn, thách thức và tồn tại như GV thiếu kỹ năng sử dụng, ngại đổi mới... nên vẫn dạy theo phương pháp truyền thống, việc sử dụng infographic đã có nhưng không phổ biến và chỉ quen áp dụng với chương trình cũ, e ngại áp dụng trong chương trình mới. Bởi vậy, việc nghiên cứu thiết kế và sử dụng infographic trong dạy học các bài học/chủ đề lịch sử theo chương trình phổ

thông 2018 là cần thiết và có ý nghĩa khoa học cũng như thực tiễn.

Với mục đích góp phần nâng cao chất lượng giảng dạy bộ môn, hỗ trợ GV có thể thiết kế, sử dụng infographic trong dạy học hiệu quả; nhóm tác giả nghiên cứu lý thuyết về phương pháp thiết kế, sử dụng và ví dụ cụ thể về việc thiết kế và sử dụng infographic trong dạy học chủ đề 6 chương trình Lịch sử 10 (sách giáo khoa bộ Cánh diều).

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Nhóm tác giả đã sử dụng phương pháp nghiên cứu lý thuyết, tổng hợp, thống kê, phân tích, sử dụng công cụ phỏng vấn. Nhóm tác giả đã phỏng vấn 10 GV dạy lịch sử và 120 HS THPT tại một số trường THPT trong tỉnh Thái Nguyên về việc thiết kế và sử dụng infographic trong DHLS tại trường THPT.

2.2. Kết quả nghiên cứu

2.2.1. Cơ sở lý luận và thực tiễn của việc sử dụng infographic trong DHLS

Lịch sử là một môn học quan trọng giúp HS hiểu về quá khứ, từ đó trân trọng hiện tại và xây dựng tương lai. Hiện nay, việc sử dụng infographic với khả năng trình bày thông tin một cách trực quan, sinh động, có hệ thống và hợp lý có thể trở thành một công cụ hỗ trợ đắc lực cho việc DHLS.

Infographics là từ ghép của information graphics, nghĩa là hình thức đồ họa trực quan sử dụng hình ảnh để trình bày thông tin, dữ liệu hoặc kiến thức thể hiện những thông tin phức tạp một cách nhanh và rõ ràng [3]. Có thể hiểu, Infographic là một hình thức thể hiện các thông tin, dữ liệu, kiến thức phức tạp bằng

những hình ảnh trực quan, diễn giải chúng thành các biểu đồ, hình ảnh... theo chủ đề riêng biệt. Sử dụng infographic trong DHLS có vai trò quan trọng góp phần nâng cao hiệu quả DHLS ở trường THPT. Với thiết kế sinh động và trực quan, infographic có thể truyền cảm hứng cho HS tham gia và phân tích thông tin, thúc đẩy khả năng tư duy phân biện và giải quyết vấn đề.

Để tìm hiểu thực tiễn việc sử dụng infographic trong DHLS, chúng tôi đã tiến hành điều tra một số trường THPT tại tỉnh Thái Nguyên. Cụ thể, chúng tôi lấy ý kiến của 10 GV và 120 HS tại các trường THPT trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên (THPT Thái Nguyên, THPT Đại Từ, THPT Đồng Hỷ, THPT Phổ Yên, THPT Sông Công). Kết quả thu được là hầu hết các GV đều nhận thức được đúng bản chất của infographic, khẳng định ưu thế nổi trội của infographic khi được sử dụng để giảng dạy trên lớp; đồng thời đa phần các GV nhận thức được sâu sắc tác dụng khi sử dụng hợp lý infographic. Về mức độ sử dụng infographic trong dạy học, có khoảng hơn 80% GV biết nhưng chưa sử dụng, chỉ khoảng 20% GV thi thoảng sử dụng infographic trong dạy học. Phần lớn các GV sử dụng infographic một cách đơn giản và có ít GV sử dụng một cách sáng tạo, hiệu quả để hỗ trợ cho việc giảng dạy. Nguyên nhân dẫn đến việc này theo GV là do thiếu hụt nguồn tài liệu và giáo trình hướng dẫn sử dụng infographic trong dạy học, khó tìm kiếm tư liệu lịch sử, đòi hỏi sự sáng tạo, năng lực công nghệ thông tin hạn chế, hay do hạn chế về cơ sở vật chất và trang thiết bị phục vụ cho việc sử dụng infographic.... Các GV đều thể hiện quan điểm của mình về việc sử dụng infographic trong giảng dạy có những thuận lợi và khó khăn nhất định. Khó khăn lớn nhất để thiết kế được một infographic phù hợp với bài dạy là sẽ phải đầu tư rất nhiều thời gian và công sức, sự sáng tạo của người GV, kiến thức đồ họa, công nghệ. Tuy nhiên, nếu khắc phục được khó khăn thì infographic sẽ phát huy được ưu thế của nó trong quá trình dạy học. Về phía HS, phần lớn các em rất hứng thú khi GV sử dụng infographic trong bài giảng, giúp các em phát triển các kỹ năng khác. Nhiều em bày tỏ mong muốn được học tập bằng infographic trong các tiết học.

Kết quả khảo sát khẳng định đa phần các GV và HS đều có nhận thức đúng về infographic, những ưu điểm vượt trội khi sử dụng infographic trong giảng dạy. Tuy hoạt động khảo sát diễn ra ở quy mô nhỏ nhưng đủ là minh chứng rất thực tế cho thấy infographic có khả năng trở thành một công cụ hữu hiệu trong quá trình dạy học nói chung và trong DHLS nói riêng.

2.2.2. Thiết kế infographic trong dạy học chủ đề 6

Chương trình lịch sử 10 (Bộ Cánh diều)

Một là, xác định mục tiêu và đối tượng sử dụng. Đây là yêu cầu quan trọng khi bắt đầu làm infographic. Về mục tiêu, đầu tiên cần giới thiệu các nền văn minh tiêu biểu trên đất nước Việt Nam trước năm 1858 một cách tổng quan và sinh động. Tiếp theo, so sánh các nền văn minh về cơ sở hình thành và thành tựu tiêu biểu. Cuối cùng, tóm tắt những ý chính về các nền văn minh giúp HS dễ dàng ghi nhớ. Đối tượng sử dụng sẽ là HS lớp 10 đang học chủ đề 6 trong SGK Lịch sử 10 (bộ Cánh diều), GV sử dụng infographic như tài liệu giảng dạy trong lớp học và người đọc quan tâm đến lịch sử Việt Nam.

Hai là, thu thập và chọn lọc thông tin, lựa chọn công cụ thiết kế. Các nguồn thông tin mà GV và HS có thể khai thác khi làm infographic về chủ đề 6, các tài liệu tham khảo về lịch sử Việt Nam trên sách, báo, website uy tín và các hình ảnh, video, bản đồ liên quan đến các nền văn minh. Hiện nay có rất nhiều công cụ thiết kế infographic miễn phí như Canva, Piktochart, Easel.ly, Venngage,... hoặc công cụ thiết kế infographic trả phí như Visme, Lucidpress, Adobe Illustrator, Affinity Designer,...

Ba là, thiết kế bố cục và giao diện. Thiết kế bố cục cần đảm bảo tính logic, khoa học, dễ dàng tiếp thu thông tin; Chia infographic thành các phần rõ ràng như tiêu đề, nội dung chính, chú thích, nguồn thông tin; Giao diện infographic, màu sắc cần phù hợp với chủ đề và đối tượng sử dụng; lựa chọn phông chữ dễ đọc, kích thước phù hợp, hình ảnh, biểu tượng chất lượng cao, và đảm bảo bố cục cân đối, hài hòa, tạo sự thu hút về mặt thị giác.

Bốn là, thêm nội dung. Tiêu đề của mẫu infographic phải ngắn gọn, súc tích. Nội dung chính nên sử dụng các đoạn văn bản ngắn gọn, dễ hiểu, đi thẳng vào trọng tâm; kết hợp với các điểm liệt kê, gạch đầu dòng để tăng tính khoa học.

Năm là, kiểm tra, chỉnh sửa và xuất bản, chia sẻ. Cần kiểm tra kỹ lưỡng nội dung, hình ảnh, bố cục và giao diện của infographic để đảm bảo không có lỗi và chỉnh sửa cho đến khi bạn hài lòng với kết quả. Sau khi thiết kế xong infographic, có thể xuất bản dưới dạng file ảnh hoặc chia sẻ trực tuyến.

Theo Chương trình giáo dục phổ thông mới, môn lịch sử ở bậc trung học phổ thông được sắp xếp thành các chủ đề/chuyên đề. Tùy vào mục tiêu, nội dung mỗi chủ đề/chuyên đề, đối tượng/khả năng nhận thức của HS, cũng như điều kiện cơ sở vật chất cho phép mà GV vận dụng linh hoạt để thiết kế các infographic cho phù hợp.

2.2.3. Sử dụng infographic trong dạy học chủ đề 6

chương trình lịch sử 10 (Bộ Cảnh điều)

* Sử dụng infographic giúp khơi gợi hứng thú học tập cho HS

“Động cơ học tập có thể được hiểu như là một dấu hiệu chung và một tình huống - một trạng thái cụ thể ... Động cơ học tập thực sự phải thể hiện trong các công việc cụ thể” [4]. Quá trình học tập và nhận thức của HS đòi hỏi người GV cần khơi dậy được sự hứng thú trong học tập cho HS, định hướng cho HS trong quá trình học tập và đạt hiệu quả.

Khi dạy chủ đề 6, việc khởi động để mở đầu chủ đề học tập GV có thể đưa ra infographic về 1 số công trình kiến trúc/thành tựu tiêu biểu của các nền văn minh trên đất nước Việt Nam để thu hút HS, gợi mở vấn đề, tạo hứng thú học tập cho HS.

* Sử dụng infographic trong việc tổ chức cho HS tiếp thu kiến thức mới

Việc thiết kế và sử dụng các infographic hỗ trợ HS lĩnh hội kiến thức mới. Infographic hỗ trợ bài giảng của GV có sự logic, HS tiếp cận nội dung một cách khoa học. Qua đó, HS hiểu được vấn đề, cách tư duy logic, mạch lạc với tiến trình giảng dạy của GV. Vì thế, việc sử dụng infographic hình thành các kỹ năng cơ bản đối với HS. Khi dạy chủ đề 6, GV có thể yêu cầu HS làm việc cá nhân hoặc chia nhóm thiết kế infographic về nội dung trong bài học ở nhà và lên lớp báo cáo, thảo luận. Ví dụ, khi dạy bài 11, GV yêu cầu HS thiết kế infographic về 2 nền văn minh hay về thành tựu tiêu biểu của văn minh Chăm-Pa và văn minh Phù Nam, cũng có thể chia nhóm HS và chia nhỏ nội dung làm nhiều infographic.

* Sử dụng infographic trong việc tạo biểu tượng lịch sử, giá trị nhân vật lịch sử, các hình ảnh nổi bật trong lịch sử cho HS

Môn lịch sử với đặc trưng là không thể trực tiếp quan sát và cũng không thể tái hiện hiện thực lịch sử trong phạm vi lớp học. Chính vì vậy, việc sử dụng infographic sẽ hỗ trợ GV trong quá trình giảng dạy và tái hiện cái hình ảnh biểu tượng lịch sử. HS tiếp nhận tri thức dễ dàng hơn, không bị “choáng ngợp” trước nội dung bài học.

Khi dạy bài 13, chủ đề 6, tại mục 1a, GV có thể sử dụng infographic về Lê Thánh Tông và cải cách của ông để tạo biểu tượng về nhân vật; hoặc dùng infographic tạo biểu tượng về tổ chức bộ máy nhà nước của văn minh Đại Việt.

* Sử dụng infographic để liên hệ với kiến thức liên môn khi DHLS

Kiến thức liên môn là những kiến thức giao thoa giữa các môn học, cùng một vấn đề nhưng sẽ đề cập đến nhiều góc nhìn ở mỗi môn học khác nhau giúp

HS hiểu được tính toàn diện của vấn đề. Khi dạy bài 13, chủ đề 6, tại mục 1e, GV thiết kế và sử dụng infographic về thành tựu văn học chữ Hán, văn học chữ Nôm, trong quá trình dạy liên hệ với kiến thức văn học về tác giả, tác phẩm biểu biểu; giáo viên cũng có thể thiết kế và sử dụng infographic về 1 tác giả cùng tác phẩm tiêu biểu như infographic về Nguyễn Du và Truyện Kiều.

* Sử dụng infographic khi củng cố kiến thức và kiểm tra nhận thức cho HS

Infographic giúp củng cố kiến thức sau khi kết thúc bài học, cung cấp thông tin cho GV nắm bắt và đánh giá được mức độ tiếp nhận và hiểu bài của HS ở mức độ nào. Sử dụng infographic trong hoạt động củng cố kiến thức và kiểm tra nhận thức của HS dưới nhiều hình thức khác nhau thông qua hệ thống các câu hỏi, bài tập vận dụng, sơ đồ tư duy. Sau khi học xong bài/chủ đề GV sử dụng hoặc yêu cầu HS thiết kế infographic tổng hợp nội dung toàn bài/chủ đề. Sau khi học xong bài 11, chủ đề 6, để củng cố kiến thức cho HS thì GV có thể giao bài tập về nhà cho HS thiết kế infographic văn minh Chăm-pa và văn minh Phù Nam với câu hỏi: *Em hãy so sánh thành tựu tiêu biểu của 2 nền văn minh này?*

3. Kết luận

Infographic là công cụ hỗ trợ đắc lực của GV trong quá trình giảng dạy, nhất là dạy học lịch sử. Sử dụng infographic trong DHLS giúp GV có những bài giảng hấp dẫn hơn, sinh động. Đối với HS, việc sử dụng infographic trong dạy học giúp HS tư duy dễ dàng hơn, nắm rõ được nội dung bài học, và tạo hứng thú, say mê trong học tập, quá trình học có sự trực quan. Trên cơ sở đó, môn học lịch sử trong trường học sẽ không còn là nỗi ám ảnh đối với mỗi HS, các em thêm yêu thích môn lịch sử, xa hơn nữa giáo dục lịch sử cho thế hệ trẻ góp phần hình thành tầng lớp tri thức trong thời đại mới.

Tài liệu tham khảo

[1] Nguyễn Mạnh Hương, Nguyễn Thị Lan Hương (2022), *Sử dụng infographic nâng cao hiệu quả dạy học bài “Trung Quốc thời phong kiến” cho học sinh lớp 10 ở trường trung học phổ thông chuyên Bắc Giang*, Tạp chí thiết bị giáo dục, số 257.

[2] Ngô Thị Mơ (2019), *Sử dụng infographic trong dạy học Lịch sử Việt Nam (thế kỉ X-XV) ở trường trung học phổ thông chuyên Hưng Yên*, Luận văn thạc sĩ trường Đại học quốc gia Hà Nội.

[3] Smiciklas, Mark (2012), *“The Power of Infographics: Using Pictures to Communicate and Connect with Your Audiences”*, ISBN 9780789749499 (truy cập ngày 15/6/2024)